

רי הכל, כשגוייסי לצה"ל, אף אחד לא שאל אותי לדת שלי. אף פעם מקודם לא הועלתה בכלל הבעייה של דת. דינו וציונה תיכננו להינשא על-ידי הרב הצבאי. אז לראשונה מאז עלותו ארצה, נשאל דינו: "מה הדת שלך?" "אין לי", ענה בכנות. "מה פירוש אין לך דת?" דינו הסביר כי אביו יהודי ואמו נוצריה, ואילו בתעודת הזהות שלו נרשם, בעלותו ארצה, ליד המילה לאום: "לא צויין".

"עליך להתגייר ולציין דת יהודית ב-תעודת הזהות!" פסק הרב הצבאי. "לא היתה לי שום התנגדות להתגייר", מספר דינו. "רציתי להתחתן, בבית לא עניינה אותנו מעולם הדת, וברגע בו הבנתי שיהיה עליי להתגייר יהיה קשה, פניתי לרבנות בבקשה לגיור". ברבנות, הבין דינו לראשונה למה ניק-לע: "אנחנו לא מגיירים בן לאם נוצריה!" אמרו לו. "לקחתי את אמא והלכנו לבקש עזרה אצל הרב אונטרמן", ממשיך דינו. "הרב אונטרמן היה יותר חריף בתשובתו. הוא אמר לנו דוגרי: 'בישראל צריך להיות רק דם יהודי נקי. אנחנו לא מעוניינים לגייר בן לאם נוצריה'". "אמי נעלבה וענתה: 'זה בדיוק מה ש-אמרו הנאצים בזמן המלחמה!'"

דינו ואמו פנו ללישכת ראש הממשלה של דאז, דויד בן-גוריון, בקשתם לפגישה נדחיתה. דינו הפציץ במכתבים את משרדי הממשלה ואת כל מי שהוא משהו במדינה. הם אפילו לא הגיבו. "כך הגענו להחלטה להינשא בנישואין פרטיים, על-ידי רב פרטי", אומרת ציונה, חברית שחרחרת, שבתעודת הזהות שלה עדיין רשומה היום כרווקה, למרות היותה אם לשני ילדים. ב-31 מרץ 1963 ערכי

תעודת הזהות של דינו צקס. המין רווק, והלאום לא מצויין. דינו נשוי, ובעל לאום ישראלי, אולם הרבנים, הקובעים את זכויות האזרח במדינה, החליטו שהוא רווק וחסר לאום, בגלל שאמו נוצריה. אפילו לגיירו סירבו, בגלל פשע איום זה.

„שהרבנים ילכו למילואים!“

כעוד שאני נשוי — ושלאום שלי הוא בלתי מוגדר, טוען דינו. „באיזו ארץ אחרת בעולם נחשב לאום לדת? הלאום שלי הוא ישראלי. זה שאני לא דתי, לא צריך לעניין אף אחד.“ אבל כאן מדינה של רבנות. בסופו של דבר אצטרך להחליט אם בכלל משתלם לי להישאר לחיות כאן, בתור אזרח בעל חובות בלבד.“

נו טכס נישואין בפני הרב יצחק זבנקין. הוא אפילו לא לקח מאיתנו כסף. ערך את הטקס בהתנדבות. היו לנו שני עדים והכ-תובה נכתבה כדת וכדין. היינו בטוחים שעכשיו נגמרו הבעיות ויכירו בנו כזוג נשוי.“

איפה. „הלכנו למשרד הפנים והראינו את הכתובה.“ ממשיך דינו. צחקו עלינו. „אתם יכולים לנגב עם זה.“ אמרו לנו. „בינתיים, ביטלו ברבנות את הבקשה שלי לגיור. נשארנו בדיוק באותו המצב כמו לפני נישואינו.“

דינו לא התייצב למילואים זה תשע שנים. בימים אלה, מתקרבים הוא וצה"ל להתנגשות חזיתית. הוא זומן לראיון אצל השליש הראשי, השמיעי בפניו את סיפורו. אולם צה"ל איננו הגוף המסוגל לגנקות את הבוץ שבישלה הממשלה, בעיט-קתיה עם הדתיים. צה"ל אינו יכול לשחר

בינתיים, גם נולדו לזוג שני ילדים, מרינה, כיום בת שמונה, ומאיר, בן שלוש. „היום אני כבר לא מוכן להתגייר“, קובע דינו במרידות. „הרגשת הדחייה של הרב אונטרמן לא עזבה אותי מאז. כשכל

„אנחנו רוצים בישראל רק דם יהודי נקי“, אמר לי הרב אונטרמן. „לא נגייר אותך.“

רר את דינו משירות. לדינו היתה רק שאלה אחת: „מה יקרה אם אהרג במילואים? הלא אני אזרח חסר זכויות. מה יהיה על אשתי וילדי? הלא המדינה הזו איננה מכירה בהם בכלל ב-תור אשתי וילדי. אשתי, מבחינת מדינת ישראל, היא חסר רווקה, וילדי בכלל נול-דו מהשמיים.“

לצה"ל, כמוכן, לא היתה תשובה ל-שאלה זו.

המכתבים והבקשות שלי לא נענו, החי-לטתי לא לשרת במילואים. לא מצאתי דרך אחרת להפגין. או שאני אזרח שווה זכויות במדינה הזאת או שלא. אין דרך באמצע. יש לי חברים שאפילו מייע-צים לי לדרוש פיצויים עבור השנתיים וחצי ששירתתי בצבא.“

דינו רוצה דווקא שיקחו את דינו בכוח לבית-הסוהר, אמרה השבוע ציונה, עם התקרב המועד שבו זומן דינו לשירות. „עד עכשיו הם רק איימו ולא עשו כלום. עכשיו כנראה מת-כוננים גם לעשות. הלוואי. זה יפתור את ההיסוסים שלנו. נקבל את ההצעה של חמתי, ונהגר ליוגוסלביה.“

שם, יכירו בנו כבעל ואשתו. שם, נהיה אזרחים שווי-זכויות, ולילדים שלנו יהיה אבא ואמא.“

וקף בלחץ סמי, חבר מסור של בני הווג: „אני אחד מאלה שיעצו לדינו לדרוש פיצויים מהצבא. המצב שלו זה בדיוק כמו אותה הפרה שחולבים אותה בלי לתת לה אוכל. כמה אפשר ככה? זורקים לו כל הזמן חול בעיניים — ועוד רוצים שיחייך ויהיה מבוסס. לראש הממ-שלה אין זמן לענות על המכתבים שלו — אבל להשתתף בחתונות של עולי רוסיה — יש לה זמן! המדינה הזאת קמה על דם ויענה — והיום כנראה על שחיתות. מאר-חים סוג ב.“

„בתעודת-הזהות שלי כתוב שאני רווק,

ההוכחה דינו (29) וציונה (25) צקס מצביעים על הכתובה החוקית, ההוכחה לנישואיהם כדת וכדין על-ידי רב מוסמך. הרבנות ומשרד הפנים אינם מוכנים להכיר בנישואין אלה, למרות שנערכו בטקס חוקי.